

Puky Ákos (1845—1905)

A címbéli sebészorvos nem volt karszervező, iskolateremtő, vagy originális operatőr. A *Markusovszky—Korányi—Lumniczer* méretű egyéniségek mellett afféle szakmai „diplomata” lehetett, nem státusz, de szerep szerint. Kezdve, hogy Bécsből von *Dumreicher*, Edinburgból *Lord Lister* szellemét hozta további honosításra, továbbá ő volt a Korányi- és Lumniczer-klinika között a konziliárius összekötő követ, majd osztályos főorvosként a nagy belgyógyász műtősebész tanácsadója. Sebészi személyében az *echinococcus-tömlők* műtéti specialistáját tisztelhetjük.

Sáros megyében Kükemező volt a születési helye, a Keleti Beszkidék déli lejtőin töltött gyermekévei, majd középiskolái után a pesti orvosi fakultásra iratkozott, később átpályázott Bécsbe, ahol 1870-ben orvosdoktorrá, aztán sebész- és szülésmesterré avatták. Pályafutása az Allgemeine Krankenhaus azon sebészi osztályán indult, amelynek a trieszti születésű *Dumreicher* volt a direktora, aki, mint ismeretes, Bécsben a legtöbb megértést tanúsította *Semmelweis* tanai iránt, sőt azokat meggyőződéssel és eredményesen alkalmazta. A Magyarországról jött *Puky* tehát az aszepszis gondolatával-gyakorlatával már a felfedezés városában találkozott, de a felfedező nevének emlegetésével aligha.

„De miért hallgattak róla?” — kérdezi könyvében *Benedek István*. Lehangelő adalék hozzá, hogy még a derék *Dumreicher* is, aki annak idején oly meggyőződéssel ajánlotta *Semmelweis Ignác*ot a bécsi szülészeti tanszékre, akarva-akaratlan részese volt az elhallgatási embargónak. Hogyan lenne képzelhető különben, hogy a tanítvány *Puky*, aki könyvet írt a listerizmusról, az „*Asepsis története és kellei*” c. második kiadásbeli fejezetben éppen a klórvizes kézmosás apostolának, pont honfitársának a nevét hagyja említetlen? Kézenfekvő a következtetés: neki *Semmelweis* már nem volt személyes élmény, a szülészeti-sebészeti Bécsben hallgatta, ahol e nevet az aszepszis szóhoz nem asszociálták, így a 200 oldalas műben az „*Aetiologie des Puerperalfiebers*” szerzője (anno 1879 et 1885) nem szerepel.

Puky fogékony-mozgékony ember volt, 1875-ben, utolsó bécsi éve idején valósággal lázba hozta a hallei *Volkman*n közvetítette listerizmus. Olyannyira, hogy Pestre a Vallás és Közoktatási Minisztériumhoz ösztöndíjért folyamodott a nagy angol módszerének helyszíni tanulmányozására. 1875 novemberében indult útra, első állomása a müncheni *Nussbaum* sebészeti intézete volt, ahol csak pár napot töltött, főleg csonkolási műtétek megtekintésére. A következő hely Strassburg, *Recklinghausen* patológiai laboratóriuma. Gyermekágyi lázban elhaltakat boncolnak, a sepszis okát-körbonctanát vizsgálják, de *Semmelweis* neve soha nem hangzik el. Közben eljár *Hoppe-Seyler* és *Waldeyer* előadásaira, szerencséje van találkozni *Thanhoffer Lajossal* és *Elischer Gyulával*, a mikroorganizmusok szerepéről írott dolgozatát a *Virchow*-féle Archiv és az Orvosi Hetilap egyaránt

közölte. Barátságot köt *Cheyne* doktorral, akivel majd *Lister* mellett ismét találkozik.

Elszász egyetemi fővárosa után egy hónapra Párizs következett. Megnézi *Péan* híres petefészekműtéteit, végigjárja a kórházakat, zárandoki megilletődöttséggel igyekszik *Broca* intézetébe, aki — éppen Pesten van. Aztán következtek a híres honfitársak, *Gruby* és *Mandl*. *Gruby* lakása: St. Lazaire utca 66, Párizs egyik kiemelkedő pontja (nemcsak szellemileg), csillagvizsgáló toronnyal el látva, amely *Puky* szerint „nem csekély szerepet játszott Párizs ostroma alatt”. A harmadik honfitárs *Krieshaber*, akit főleg angliai kapcsolatai miatt volt célszerű felkeresni.

Áthajózva a csatornán, a Temze-parti metropoliszban természetesen *Duka Tivadart* kereste fel, akivel előzőleg már leveleket váltott. *Duka* bemutatta *Holmes* és *Pollock* tanároknak, elkísérte *Spencer-Wells* intézetébe. Nagy meglepetés volt számára, hogy amíg a kontinens már nagyrészt *Lister* bűvöletében élt, addig London 11 sebészeti intézetéből egyedül a Charing Cross kórházban alkalmazták maradéktalanul az antiszeptikus metódust. Beszámolójában *Dukával* külön foglalkozott. Megtudható belőle, hogy halbiológus is volt, nevét a Silurus Dukai halfajta örzi, egy példányt *Puky* hozott Pestre. Londoni látogatása azért is húzódott el, mert *Lister* ezalatt Amerikában volt. A Strassburgból ismerős *Cheyne* kolléga értesítette a Mester megérkezéről.

Lister intézetében egy jó hónapot maradt, mert egyrészt lejáróban volt az egy év, másrészt a világ-

A SEBKEZELÉSRŐL.

6180

KÜLÖNÖS TERINTETTEL.

LISTER MÓDSZERÉRE S AZ ASEPSIS ÚTJÁN MÓDOSULT ÉS

ÁLAKULT SEBÉSZI FOGÁSOKRA

NÉHÁNY KÖRTÖRTÉNET KISÉRETÉBEN.

IRTA

PUKY ÁKOS TR.

„Der antiseptischen Methode gehört die Zukunft der Chirurgie.”

A. Hirschwald. „Rückblick auf die Fortschritte der Chirurgie in der zweiten Hälfte dieses Jahrhunderts” pag. 31. Berlin, 1876. A Hirschwald.

BUDAPEST.

KHÖR ÉS WEIN KÖNYVNYOMDÁJA.

1879.

tekintély sebész a brit fővárosba készült áttelepedni. Szakmai tapasztalatairól „A sebkezelésről, különös tekintettel Lister módszerére s az asepsis útján módosult és alakult sebészi fogásokra néhány körtörténet kíséretében” c. könyvében is beszámolt. A hat évvel későbbi második kiadás már aszepszis-történeti fejezettel bővül, közben *Tauffer Vilmos* és *Hirschler Ignác* intenciói alapján megjelent *A. Hegar: Ignaz Philipp Semmelweis, sein Lehre fieberhaften Wundkrankheiten* (1882) c) rehabilitációs könyvecskéje, de *Puky* könyvében *Listeré* a prioritás, „miután Pasteur-nek sepsisre vonatkozó elméletével elsősorban megbarátkozott”. A klórvíz és klórmész alkalmazója *Hegar* (!), s mindez a nem mindig lovagias szaksajtói viták közepette visszhangtalan maradt, pedig még éltek a valóságot számontartó (tíz évvel később ki is nyilatkozott) kortársak.

Visszatérve még a tanulmányi út skóciai szakaszára, *Cheyne* tanársegéddel annyira összebarkácsolódott, hogy bizarr megbízatást kapott tőle. Hazatérve, hasson oda a magyar akadémiánál, hogy aláírások gyűjtésével támogassák őt *Lister* katedrájának elnyerésében. Meg is történt, aláírták többek között: *Margó Tivadar*, *Elischer Gyula*, *Szabó József*, *Weiss Sándor*, természetesen *Puky*.

Eredetileg tervezett útiránya Edinburgh—Hamburg—Kiel—Berlin lett volna, de lévén december (1876), a viharos tengeren nem tudtak elindulni. Majd a csendesebb Dover—Calais átkelést választotta. Különösen fájlalta, hogy Kielbe, *Esmarch* tanárhoz nem tudott eljutni. Poroszországot azért nem hagyta ki, Berlinben *Langenbeck* és *Virchow*, Halleban *Volkman*, Lipcsében *Thiersch*, Boroszlóban *Spiegelberg* klinikáját látogatta meg. Mindegyiket pár napra. Karácsony előtt érkezett meg a Jablonkai hágón át vonattal Pestre. Beszámolója szétszórtan az Orvosi Hetilapban, összefűzve füzet alakban is megjelent.

Hazatérése után 1877-től a Rókus sebészeti osztályán kezdte alkalmazni a *Lister*-féle antiszeptikus sebkezelést. Beszámolója szerint *Gebhardt* igazgató, valamint *Lumniczer* és *Kovács Sebestyén Endre* tanárok támogatták e törekvésében. A *Lumniczer*-klinika kötelékében 1880-ban magán-

tanárrá habilitálták, ettől számítva a *Korányi Frigyes*-klinika sebész konziliáriusa.

1881 nyarán ismét Londonban találjuk, a nagy nemzetközi orvosi kongresszus sebészi szakosztályán, ahol *Bigelow*, *Kocher*, *Esmarch*, *Volkman*, *Langenbeck* és a házigazda *K. Thornton* találkoztak. A berni *Kocher* pl. már 56 sikeres és szövődésmenymentes térdízületi rezekcióról számolt be. És hát a Regent Street vonalán fekvő St. James Hallban rendezett diner party protokoll hangulatában szemtől szemben ott volt *Pasteur*, *Lister* és *Koch*. A *Thornton* laboratóriumában történt *Pasteur*—*Koch*-találkozó természetesen már nem volt udvariassági parádé. Az összkongresszusról a *Hetilapban Kétli Károly*, a sebészeti szekcióról *Puky* számolt be.

Hazajövet a fiatal sebész egyre inkább az *echinococcus*-tömlők műtéteire specializálta magát. (Akkori nevén burkony-tömlők.) Elég sok volt a máj-*echinococcus*-tömlő, *Korányi Frigyes* szűrőcsapolással diagnosztizálta, majd elküldte *Plósz Pál* kórvegytani laboratóriumába górcsővi és kémiai vizsgálatra. *Puky* a berlini *L. Landau* műtéti eljárását fogadta el, amely a legalkalmasabb, hogy a tömlő bennéke ne jusson a hasüregbe. A metszés minél magasabban, a bordaívvel párhuzamosan ejtette, majd kettős varrással rögzítette a sebnyíláshoz, így veszélymentesen ürülhetett ki a tartalma. Akkor még névtelen asszisztensei voltak: *Udránszky* és *Elischer*. 1883-tól a Poliklinika, 1884-től a Vörös Kereszt Kórház főorvosa volt, és *Korányinak* továbbra is konziliáriusa. Heti két órában fakultatív előadást tartott, de az 1890-es évektől, nem tudni, miért, egyre ritkábban hallat magáról. Írásai is alig jelennek meg. A *Bókay Árpád*—*Korányi Frigyes*—*Kétli Károly* szerkesztette hatkötetes belgyógyászati kézikönyvnek (1893—1899) *Réczey Imre*, *Navratil Imre* és *Dollinger Gyula* mellett még a sebészi rész szerzőtársa. Aztán csendben sebészkedett a hatvanéves korában bekövetkezett haláláig.

Számos nagysággal volt szerencséje személyesen találkozni, szerette szakmája történetét. Sajnálatos, hogy *Semmelweis Ignác*ot az aszepszis számára „nem fedezte fel”. Még nagyobb kár, hogy ebben mások sem segítették.

Szállási Árpád